

СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 338.47:338.51:005.59:005.334

Батракова Т.І.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та кредиту
Запорізького національного університету*

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ – ЧАСТИНА МЕХАНІЗМУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

В умовах поширення процесів глобалізації, інтеграції України до міжнародного господарського комплексу, враховуючи швидку зміну зовнішнього середовища економіки у всьому світі, перед Україною виникає завдання ефективного антикризового управління на основі вивчення позитивного досвіду інших країн за для збереження індустріального потенціалу держави. На сьогодні низька ефективність державних механізмів регулювання економіки призвела до відсутності інтересу потенційних інвесторів та падіння промислового виробництва. Таким чином, впровадження в дію ефективного національного механізму законодавчого регулювання, в тому числі стосовно трансфертного ціноутворення, надасть змогу визначення адекватного податкового навантаження національних та транснаціональних корпорацій, недопущення як подвійного оподаткування, так і уникнення від сплати податків.

Ключові слова: трансфертне ціноутворення, пов'язані особи, податковий кодекс, антикризове управління, законодавче регулювання, реформування.

Батракова Т.І. ТРАНСФЕРТНОЕ ЦЕНОБРАЗОВАНИЕ – ЧАСТЬ МЕХАНИЗМА АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ

В условиях расширения процессов глобализации, интеграции Украины в международный хозяйственный комплекс, учитывая быстрые изменения внешней экономической среды во всем мире, перед Украиной возникает задача эффективного антикризисного управления на основе изучения положительного опыта других стран для сохранения индустриального потенциала державы. Сегодня низкая эффективность государственных механизмов регулирования экономики привела к отсутствию интереса потенциальных инвесторов, падению промышленного производства. Таким образом, введение в действие эффективного национального механизма законодательного регулирования, в том числе касательно трансфертного ценообразования, даст возможность определить адекватную налоговую нагрузку национальных и транснациональных корпораций, недопущению как двойного налогообложения, так и уклонения от оплаты налогов.

Ключевые слова: трансфертное ценообразование, связанные лица, налоговый кодекс, антикризисное управление, законодательное регулирование, реформирование.

Batrakova T.I. TRANSFER PRICING – PART OF THE MECHANISM OF CRISIS MANAGEMENT

In terms of distribution processes of globalization and integration of Ukraine into the international economic complex, given the fast changing environment in the world economy, Ukraine there is a problem of effective crisis management, by studying the positive experience of other countries, to preserve industrial potential. Today the low efficiency of state mechanisms regulating the economy has led to a lack of interest of potential investors and the decline in industrial production. Thus, implementation of effective national action mechanism of legal regulation, including in relation to transfer pricing, will allow an adequate determination of the tax burden of national and multinational corporations as preventing double taxation and tax avoidance.

Keywords: transfer pricing, constituents, tax code, crisis management, legislative regulation reform.

Постановка проблеми. Впровадження в дію ефективного національного механізму законодавчого регулювання трансфертного ціноутворення, створеного на основі адаптації «Рекомендацій з питань трансфертного ціноутворення для багатонаціональних корпорацій та податкових адміністрацій», що були розроблені Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [7], зумовлено перш за все глобалізацією економіки та тими змінами, які відбуваються в економічному просторі на всіх рівнях. Розробка методики визначення трансфертних цін направлена на вирішення потенційного конфлікту між компаніями та податковими адміністраціями для недопущення як подвійного оподаткування, так і уникнення від сплати податків, запровадження механізму контролю за об'єктивністю розрахунку та розподілу доходів та витрат корпорацій для визначення адекватного податкового навантаження національних та транснаціональних корпорацій. Особливої актуальності дане питання набирає зараз, під час реформування вітчизняної економіки, так як воно пов'язане з можливістю зупинити від-

тік капіталу за кордон, та можливість стабілізації національної валютної системи. Впровадження в дію даного механізму, використання відповідного міжнародного досвіду у даній сфері надасть можливості більш ефективно використати всі можливі інструменти антикризового управління у багатогранній економічній дійсності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні та російські економісти і науковці, такі як Н. Вафіна, В. Крилов, С. Нікітін, О. Глазова, М. Степанова, О. Шніпко, у своїх роботах описують міжнародний досвід законодавчого регулювання трансфертного ціноутворення [1; 3; 5]. Однак детальний аналіз принципів та методів системи регулювання трансфертного ціноутворення, що розроблена ОЕСР, потребує детального вивчення та висвітлення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідження та висвітлення нових положень Податкового кодексу України в частині змін регулювання трансфертного ціноутворення.

Виклад основного матеріалу дослідження. З 1 січня 2015 р. вступили в силу нові правила транс-

фертного ціноутворення, які з 2013 р. неодноразово зазнавали модифікації та отримували неоднозначну оцінку експертів. За словами Наталії Ярсько, із запровадженням закону про трансфертне ціноутворення офшорний рай в Україні скінчиться. «Великий бізнес, який виводить свої надприбутки у офшори, має сплачувати справедливі податки у своїй країні. Приводячи законодавство до міжнародних стандартів, ми стимулюємо великий бізнес до реальної соціальної відповідальності», – наголосила вона. Дійсно, прийняття нових положень про трансфертне ціноутворення пов'язано з недостатньою ефективністю діючого податкового законодавства та змінами в бізнес-середовищі (інформації, глобалізації та т. п.). Згідно з настановами ОЕСР, однією із пріоритетних цілей, за для досягнення якої запроваджується застосування трансфертного ціноутворення, є розвиток міжнародної торгівлі та міжнародних інвестицій. Країна, яка здійснює державний контроль за ціноутворенням, має усвідомлювати, що це впливає на прибуток суб'єктів господарювання, які реалізують товари, здійснюючи операції, визнані, відповідно до законодавства, контрольованими. Посилення податкового контролю за такими операціями дає підстави замислитися над питанням, наскільки привабливим буде для іноземних інвесторів український бізнес-простір в умовах перманентного контролю з боку податківців та відсутності заохочення у вигляді зниження розміру санкцій при, наприклад, добровільному поданні звітів про контрольовані операції чи коректному оформленні документів (як це наразі закріплено у законодавстві Данії, Норвегії). Головним джерелом для аналізу інформації та практичного використання є Податковий кодекс України та рекомендації ОЕСР по трансфертному ціноутворенню.

Трансфертне ціноутворення – система визначення звичайної ціни товару та/або результатів робіт (послуг) в операціях, які визначені згідно ст. 39 ПК України контрольованими (в редакції від 04.07.13 р. / в редакції від 28.12.14 р. визначення ТЦ не має) [1].

Таким чином, слід розрізняти контрольовані та неконтрольовані операції.

Критерії неконтрольованих операцій:

- всі операції, крім тих, які визначені контрольованими;
- операції, ціни в яких регулюються державою;
- операції, при здійсненні яких проводиться обов'язкова оцінка (у випадках якщо для таких операцій неможливо застосувати методи ТЦ);
- операції, ціни на які встановлюються за результатами аукціону (якщо його проведення обов'язкове згідно діючого законодавства);
- операції з примусового продажу (відчуженню) майна, переданого в заставу.

Платник податків, який приймає участь в контрольованій операції, зобов'язаний визначити об'єм податкового прибутку згідно принципу «витагнутої руки» (arm's length principle), розробленого ще 2010 р. Організацією економічного співробітництва та розвитку в Настановах ОЕСР для транснаціональних компаній та податкових служб. Відповідно до зазначеного міжнародного документа, цей принцип, за своєю сутністю, першочергово мав сприяти інтеграції податкових систем різних держав світу в частині визначення податкових зобов'язань транснаціональних компаній. Принцип офіційно викладено в першому параграфі ст. 9 Модельної конвенції ОЕСР.

Принцип «витагнутої руки» є міжнародним стандартом контролю за трансфертним ціноутворенням. Сутність принципу – відповідність трансфертних цін

ринковому рівню, тобто рівню цін, які застосовуються:

- в незалежних компаніях;
- в порівняних умовах.

Труднощі застосування принципу «витагнутої руки»: даний принцип може ефективно використовуватись у більшості випадків, але інколи існують труднощі із його запровадженням через складність в отриманні необхідної інформації [3]. Принцип «витагнутої руки» реалізується через порівняння діяльності незалежних та асоційованих компаній, що, в свою чергу, передбачає необхідність отримання об'єктивної інформації щодо діяльності незалежних компаній. З іншої сторони, у документах ОЕСР відмічається, що трансфертне ціноутворення не є точною наукою і потребує вироблення певних навиків ведення діалогу між податковою адміністрацією та платником податків. У п. 1.14 [7] зазначено, що країни – члени ОЕСР однозначно продовжують підтримувати використання принципу «витагнутої руки» і не бачать реальної альтернативи даному методу.

С 1 січня 2015 р. вступили в силу нові критерії для визначення операцій контрольованими, а також для визначення поняття пов'язаних осіб:

Таблиця 1

**Фінансові критерії
для визначення операцій контрольованими**

До 1 січня 2015 р.	Після 1 січня 2015 р.
Загальна сума операцій з одним контрагентом = >50 млн. грн.	Об'єм групи операцій з одним контрагентом >1 млн. грн. (без ПДВ) або 3% оподатковуемого доходу
	Загальний об'єм оподатковуемого доходу платника податку і/або пов'язаних осіб >20 млн. грн.

Таблиця 2

**Не фінансові критерії для визначення операцій
контрольованими – для цілей нарахування
податку на прибуток**

До 1 січня 2015 р.	Після 1 січня 2015 р.
Операції з пов'язаними особами, котрі являються:	Господарські операції, котрі впливають на об'єкт оподаткування з пов'язаними особами, котрі являються:
Нерезидентами	Нерезидентами
Резидентами:	Господарські операції з реалізації товарів через комісіонерів-нерезидентів
Не платниками / платниками по зниженій ставці ПнП та ПДВ;	Господарські операції, котрі впливають на об'єкт оподаткування, з нерезидентами, зареєстрованими в країнах, котрі включені в перелік КМУ, в т. ч.:
Збитковими підприємствами	в країнах, де ставка ПнП < ніж в Україні на 5 і більше п.
Котрі застосовують спец. режим	в країнах, котрі не розкривають у публічному доступі інформацію про структуру власності юридичних осіб;
Операції при участі резидентів низькоподаткових юрисдикцій (ставка ПнП в Україні (-) 5 п.)	в країнах, з котрими Україна не має міжнародних договорів про обмін інформацією.
	Господарські операції поміж пов'язаними особами при посередництві непов'язаної особи, котра не використовує вагомих активів, не має вагомих функцій, не несе вагомих ризиків

Юридичні (відокремлені підрозділи) та фізичні особи, котрі мають податкову адресу (місто знаходження / місто проживання) на території ВЕЗ «Крим», для цілей оподаткування прирівнюються до нерезидентів.

Критерії для визначення пов'язаності осіб:

• **Юр. особа + Юр. особа:**

Одна юридична особа безпосередньо та/або опосередковано володіє 20 або більше відсотками корпоративних прав іншої юридичної особи;

Одна и та ж сама юр. / фіз. особа приймає рішення про призначення одноосібного виконавчого органу або $\geq 50\%$ складу колегіального виконавчого органу або наглядової ради юр. особи;

$\geq 50\%$ складу колегіального виконавчого органу кожної юридичної особи складають одні і ті самі фізичні особи;

• **Юр. особа + Фіз. особа:**

Фізична особа безпосередньо та/або опосередковано володіє $\geq 20\%$ корпоративних прав юр. осіб;

Фіз. особа виконує повноваження одноосібного виконавчого органу юр. особи ;

Фіз. особа має право призначати одноосібний виконавчий орган або 50% складу виконавчого органу фіз. особи.

• **Фіз. особа + Фіз. особа:**

– чоловік (жінка);

- батьки (усиновлювачі);
- діти (повнолітні, неповнолітні, всиновлені);
- брати и сестри (рідні, зведені);
- опікун;
- піклувальник;
- дитина, над якою встановлені опіка, піклування.

Нові критерії встановлення пов'язаних осіб:

Критерій 1

Фіз. особа або Юр. особа $\longrightarrow$ Юр. особа

Сума кредитів (зворотньої фінансової допомоги) і гарантій $>$ суми власного капіталу більше ніж в 3,5 рази (в 10 раз для лізингових и фін. компаній)

Критерій 2

Юр. особа $\xrightarrow{>20\%}$ Юр. особа $\xrightarrow{>20\%}$ Юр. особа
 \-----
 Пов'язані особи

Критерій 3

Платники податків можуть визнати себе пов'язаними особами зі своїми контрагентами на засадах обставин, не передбачених пунктами ПККУ.

Таблиця 3

Звітність по ТЦ

№	Назва документа	Форма / Зміст документа	Суб'єкт подачі	Строки подачі	Норма Закону
1	Інформація про проведені контрольовані операції		Усі платники податку (окрім НБУ), котрі впродовж звітного періоду здійснювали контрольовані операції (не залежно від їхнього обсягу)	Разом з подачею декларації по податку на прибуток підприємства (додаток до декларації)	[4] пп. 39.4.2 абз. 1
2	Звіт про контрольовані операції	Нова форма звітності (на сьогодні не розроблена)	Платники податків, обсяг контрольованих операцій котрих з одним контрагентом перевищує 5 млн. грн. (без ПДВ)	До 1 травня року, котрий настає за звітним	[4] пп. 39.4.2. абз. 2
3	Документація по окремим контрольованим операціям	Довільна форма, яка містить інформацію згідно пп. 39.4.6	Платники податків по запити контролюючих органів	На протязі місяця з дня одержання запити	[4] пп. 39.4.4
4	Інформація про всіх пов'язаних осіб	Довільна форма, яка містить інформацію про рівень показників рентабельності пов'язаних осіб згідно методу, який використовується	Платники податків, котрі використовують інші методи трансфертного ціноутворення, крім метода порівняльної неконтрольованої ціни	До 1 травня року, котрий настає за звітним	[4] пп. 39.2.1.3. абз. 4, 5

Таблиця 4

Відповідальність за порушення законодавства по ТЦ

Порушення	Форма відповідальності	Розмір штрафу	Норма Закону
Ненадання або несвоєчасна подача звіту про контрольовані операції	Штраф	100 МЗП	[4]
Незадекларовані операції	Штраф	5% від суми не задекларованих в звіті контрольованих операцій	[4]
Ненадання документації по контрольованим операціям	Штраф	3% від суми контрольованих операцій, по котрим не була подана документація (але не більш 200 МЗП за всі незадекларовані операції)	[4]

Прийняті скорочення:

ПККУ – Податковий кодекс України;
 ОЕСР – Організація економічної співпраці і розвитку;
 ТЦ – трансфертне ціноутворення;
 ПнП – податок на прибуток;
 ПДВ – податок на додану вартість;
 КМУ – Кабінет міністрів України;
 ВЕЗ – вільна економічна зона;
 МЗП – мінімальна заробітна плата.

Критерій 4

Контроль за бізнес-рішеннями інших юридичних осіб, та, як наслідок, пов'язаність може бути доведена податковим органом в суді.

Розмір долі володіння корпоративними правами юридичної особи, яка знаходиться у володінні юридичної або фізичної особи, розраховується шляхом додатку часток корпоративних прав, котрі:

- належать такому юридичній або фізичній особі;
- належать пов'язаним особам такої юридичної або фізичної особи;

Для визначення розміру долі володіння корпоративними правами необхідно:

- в одному ланцюзі – перемножити долі володіння корпоративними правами;
- в декількох ланцюгах – додати долі володіння корпоративними правами в кожному ланцюзі.

В рамках надання звітності по ТЦ суб'єкт господарювання повинен надати документацію, зазначену в табл. 3.

Висновки з даного дослідження. Дослідивши нові положення Податкового кодексу України в частині змін регулювання трансфертного ціноутворення, розкрито сутність трансфертного ціноутворення, надано інформацію про фінансові та не фінансові критерії визначення контрольованих та неконтрольованих операцій, вивчено форми і терміни звітності по трансфертному ціноутворенню та відповідальність за неправдиву та несвоєчасну інформацію, порушення законодавства. Підтверджено актуальність проблеми законодавчого регулювання трансфертних цін, удосконалення законодавчої бази, необхідність врахування відповідного міжнародного досвіду (більшість

країн, враховуючи «Рекомендації з питань трансфертного ціноутворення для багатонаціональних корпорацій та податкових адміністрацій», адаптували до законодавчої бази статті про трансфертне ціноутворення). Україна обрала принцип «витагнутої руки» практично в класичному вигляді згідно з міжнародними стандартами, і це є позитивним кроком з закріплення європейського стандарту оподаткування в нормативній базі України. Але слід зазначити, що досягнення більш дієвого ефекту від впровадження нововведень можливо лише за умов їх застосування не тільки у сфері податків, а і у сфері митного регулювання, грошово-кредитного та валютного контролю.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Вафина Н.Х. Трансфертное ценообразование: зарубежный опыт / Н.Х. Вафина // Финансы и кредит. – 2003. – № 9. – С. 30–36.
2. Крылов В.М. Трансфертные цены: основные функции и проблемы / В.М. Крылов // Финансы и кредит. – 2002. – № 7. – С. 20–24.
3. Никитин С.М., Глазова Е.С., Степанова М.П. Трансфертное ценообразование в развитых странах / С.М. Никитин, Е.С. Глазова, М.П. Степанова // Деньги и кредит (рус.). – 2006. – № 4. – С. 35–41.
4. Податковий Кодекс України зі змінами на 1.01.2015 р.
5. Шнипко О. Транснаціональні корпорації та проблеми транснаціоналізації українського ринку / О. Шнипко // Економіст (укр.). – 2005. – № 11. – С. 58–63.
6. The new United Kingdom Transfer Pricing Rules // The International tax journal. – 1999. – P. 58–69.
7. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administratio.

УДК 338.2

Демяненко К.А.

*аспірант кафедри екологічного менеджменту та підприємництва
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Досліджено систему нормативно-правового регулювання екологічного менеджменту. Визначено рівні регулювання екологічного менеджменту. Проаналізовано міжнародні стандарти та національні нормативно-правові акти забезпечення екологічної політики. Визначено основні складові нормативно-правового регулювання екологічного менеджменту в Україні. Проаналізовано зарубіжний та вітчизняний досвід використання різних методів екологічного регулювання.

Ключові слова: екологічний менеджмент, економіко-екологічне нормування, екологічний аудит, екологічний контролінг, екологічне ліцензування.

Демяненко Е.А. НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА

Исследована система нормативно-правового регулирования экологического менеджмента. Определены уровни регулирования экологического менеджмента. Проанализированы международные стандарты и национальные нормативно-правовые акты обеспечения экологической политики. Определены основные составляющие элементы нормативно-правового регулирования экологического менеджмента в Украине. Проанализирован зарубежный и отечественный опыт использования разных методов экологического регулирования.

Ключевые слова: экологический менеджмент, экономико-экологическое нормирование, экологический аудит, экологический контролинг, экологическое лицензирование.

Demyanenko K.A. REGULATORY AND LEGAL SUPPORT OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT

The system of regulatory and legal support of environmental management is researched. The levels of environmental management's regulation are defined. International standards and national legislative documents of environmental management support are analyzed. The elements of regulatory and legal support of environmental management in Ukraine are defined. The foreign and national experience of usage of different methods for environmental regulation is analyzed.

Keywords: environmental management, economic and ecologic rationing, environmental audit, environmental controlling, environmental licensing.